

Nieuwsbrief 2 BSL

Begeleiding Startende Leraren

Regio Eindhoven e.o.

Deze nieuwsbrief is bestemd voor beginnende leraren, schoolbegeleiders, coaches, schoolleiders van de deelnemende scholen aan het project BSL. De nieuwsbrief is bedoeld als informatiebron en als platform voor kennisdeling. De brief wordt digitaal verspreid via de website van de ESoE en verschijnt tweemaandelijks.

BSL nu echt van start

Vijftien scholen nemen met ingang van het schooljaar 2014-2015 deel aan het *project Begeleiding Startende Leraren* zoals dat de Eindhoven School of Education in samenwerking met Fontys Lerarenopleiding Tilburg is opgezet. De scholen bevinden zich op een breed spectrum: variërend van grootte en onderwijsaanbod. Op deze scholen doen tijdens het eerste projectjaar 65 beginnende leraren mee aan het project. Daarmee is het project van ESoE/FLOT uiterst voortvarend van start gegaan.

In deze nieuwsbrief gaan we in op de verschillende begeleidingsactiviteiten en hoe de begeleiders bezig zijn zich te bekwamen in hun begeleidende rol.

De starters zullen door getrainde coaches begeleid worden aan de hand van videobeelden uit hun “verse” onderwijspraktijk. Zij nemen deel aan de identity workshops, die beginnen op 27 oktober en doen mee aan verschillende vormen van begeleiding die op de eigen school voor nieuwe collega’s opgezet zijn. Het motto voor al deze vormen luidt: “Als beginner sta je er niet alleen voor.”

Aan het eind van het driejarige BSL-traject ontvangen de startende leraren een certificaat. Dat geldt ook voor de coaches die de training Video coaching hebben gevolgd.

Deelnemende scholen

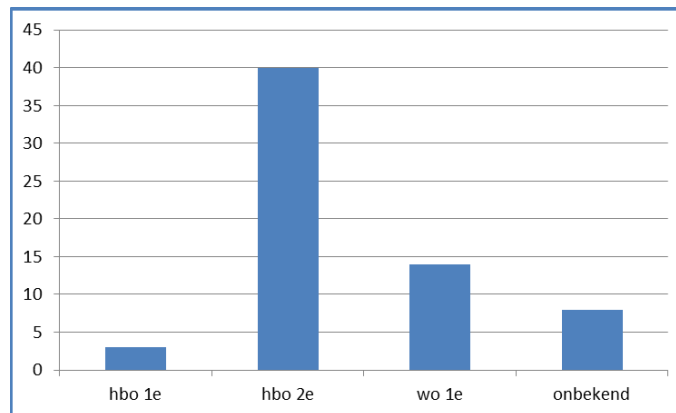
1. Lorentz Casimir Lyceum
2. Jan van Brabant; Deltaweg
3. Jan van Brabant; Molenstraat
4. SG Were Di
5. Heerbeek College
6. Zwijsen College
7. Stedelijk College
8. Fioretti College
9. Eckart College
10. Knippenberg College
11. Carolus Borromeus College
12. Van Maerlantlyceum
13. Vakcollege Dr. Knippenberg
14. Pleincollege Helder
15. Joris College

Natuurlijk gaat het niet om het certificaat op zich, maar om het professionele ondersteuningstraject dat beginnende leraren in hun eerste jaren binnen het onderwijswerkveld ervaren.

65 leraren in de startblokken

Bij aanvang van dit schooljaar hebben de vijftien deelnemende scholen maar liefst vijftien startende leraren aangemeld voor het traject. Dat betekent dat er per school gemiddeld vier (relatief) nieuwe collega's rondlopen. Deelnemers aan ons project hebben immers na hun diplomering maximaal tot 2 jaar ervaring opgedaan in het voortgezet onderwijs. Van de 65 deelnemers zijn er 31 man en 34 vrouw, hun leeftijd ligt tussen de 22 en 48 jaar.

De achtergronden van de starters overziende constateren we dat de starters van wie de vooropleiding is ingevuld voor het overgrote deel (40) afkomstig zijn van de Hbo-lerarenopleidingen.

Vakken waarvoor de starters worden ingezet:

Engels:	11	Lichamelijke opvoeding:	3
Biologie:	7	Aardrijkskunde:	2
Wiskunde:	6	Frans:	2
Nederlands:	6	S&B:	2
Biologie:	6	Natuurkunde:	1
Maatschappijleer:	4	Scheikunde:	1
Geschiedenis:	4	Spaans:	1
Economie:	4	M&O:	1
Duits:	3	Levensbeschouwing:	1

Zorgvuldig omgaan met personen en gegevens

In het BSL-traject worden bij verschillende activiteiten (persoonlijke) gegevens verzameld bij startende leraren, bij de coaches en bij de scholen. Natuurlijk willen we waarborgen dat er op een zorgvuldige manier met deze gegevens wordt omgegaan en daarom hebben we enkele gedragsregels vastgelegd in een protocol (in bezit van de schoolbegeleider).

De belangrijkste afspraak is dat begeleiding en beoordeling strikt gescheiden blijven. Startende leraren moeten er van op aan kunnen dat (persoonlijke) informatie bij coaching en bij de identity workshops niet voor beoordelingsdoeleinden gebruikt wordt. Ook ten aanzien van de ICALT-observatie gelden er strikte richtlijnen: de observaties zijn onderzoeksinput voor de Rijks Universiteit Groningen (RUG) en worden niet gebruikt in beoordeling op schoolniveau.

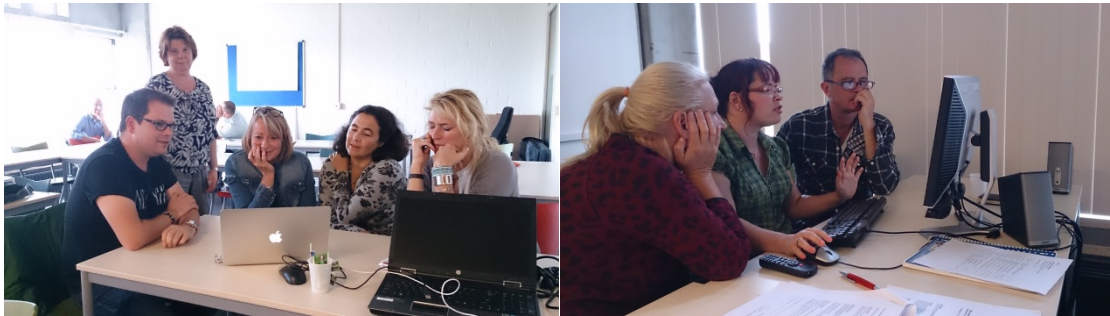
Daarnaast gelden er gedragsregels voor het onderzoek van de RUG of van ESoE/FLOT; de onderzoekers zijn gehouden aan de gedragscode van de VSNU.

Het programma nader belicht: Trainingen

Video-coaching

De coaches die de beginnende leraren gaan begeleiden aan de hand van videobeelden zijn inmiddels begonnen aan hun training. In september zijn er op de ESoE twee groepen van 22 toekomstige videocoaches gestart. Een derde groep volgt de cursus "in company."

In totaal gaat het per training om drie bijeenkomsten en een terugkombijeenkomst, waarin men de ervaringen kan delen.

De eerste eigen ervaringen met video-opnames nodigen uit tot leren

Bij de groepsindeling is voorrang gegeven aan de coaches die daadwerkelijk videocoaching gaan uitvoeren met startende leraren. Voor overige belangstellenden wordt er –indien dit wenselijk is- in januari een nieuwe trainingsronde verzorgd.

In de eerste trainingsbijeenkomst lag het accent op een aantal technische aspecten en op de leidende principes van het coachen aan de hand van videobeelden. Het aansluiten bij de leervragen van de gecoachte is de werkwijze die de coaches straks gaan praktiseren. In de training wordt er ook uitgegaan van de leervragen van de cursisten. Leren door te doen en aan te luiten bij de eigen videobeelden bleek in de eerste bijeenkomsten rijke leerervaringen op te leveren.

ICALT

Ten behoeve van het onderzoek dat de Rijksuniversiteit Groningen gaat uitvoeren is het nodig dat de observanten kunnen werken met het ICALT-formulier. Medewerkers van de RUG zijn naar Eindhoven gekomen om de

deelnemende scholen voor te bereiden op de observatietaak. Voor de zomervakantie hebben er op 18 februari en op 15 april trainingen plaatsgevonden. Op 15 september heeft een nieuwe lichte kennis genomen van het observeren en scoren volgens de ICALT-systematiek. In totaal zijn er nu 20 observatoren getraind binnen het project. Op een aantal scholen zijn er observanten die al eerder werkten met de ICALT-formulieren.

Schoolbegeleiders in beeld

In de voorbereiding van het project hebben de schoolbegeleiders een belangrijke rol gespeeld. Zij leggen steeds de relatie tussen de verschillende betrokkenen op hun school, hun collega-schoolbegeleiders van de andere scholen en de projectgroep. Velen van hen zijn als coach ook direct betrokken bij de begeleiding van hun startende collega's. Op 2 september waren ze bij elkaar om in het schoolbegeleidersoverleg de lopende zaken en de planning te bespreken

Claus van Dalen, Hans van Oosteren, Wiljan van Vlerken, Annette Lugtmeijer, Wies Beljaars, Saskia Heunks, Conny Schleipen, Christl van den Bekerom, Sietse Hoogenboom, Marjolein Bender, Kristien Borren

Alice den Teuling is een van de schoolbegeleiders. Op het tijdstip van de bijeenkomst van schoolbegeleiders had Alice met de beginnende leraren op haar school een themaontmoeting in het kader van het introductieprogramma.

Alice is al zesendertig jaar werkzaam als lerares wiskunde en economie aan het Heerbeek College in Best. Als coach is ze al twaalf jaar intensief betrokken bij de begeleiding van nieuwe collega's. Ze vindt het belangrijk zo veel mogelijk te doen om nieuwkomers in het onderwijs te ondersteunen. "Ik heb soms medelijden met hen," zegt ze. "De belasting voor starters in het onderwijs staat niet in verhouding met de start van een loopbaan bij andere sectoren. De werkdruk voor beginners is uitermate zwaar."

Op het Heerbeek College is men al langer actief met de begeleiding van starters. Zo werd een aantal jaar het begeleidingsprogramma van de school onder de loep genomen en op een aantal punten herzien, aangepast en uitgebreid naar het tweede en derde jaar dat de starter op het Heerbeek werkzaam is. Daar was Alice toen ook intensief bij betrokken.

Het project BSL wordt door het Heerbeek College nu aangegrepen om sommige aspecten van de begeleiding nog meer aandacht te geven. Alice ziet meerwaarde in het begeleiden aan de hand van videobeelden in de beginfase en ook in het tweede en derde jaar van de loopbaan. Ze heeft verder hoge verwachtingen van de identity—workshops. "Het is mooi dat er aandacht is voor de persoonlijke ontwikkeling van jonge leraren, zodat ze steviger personen worden," stelt ze. Ook het aspect van efficiency vindt ze belangrijk: hoe organiseer je als beginner je werk zodanig dat je nog vrije tijd

over hebt? Alice ziet bij haar beginnende collega's maar al te vaak dat ze overspoeld worden door alles wat MOET. Dat kan niet goed zijn voor hun ontwikkeling.

Alice spreekt met trots en passie over de manier waarop zijn met haar collega-coaches, de vakcollega's en de schoolleiding de coaching van beginners vormgeeft. "Het gaat om georganiseerde aandacht: de beginnende collega's lopen niet verloren, ze doen ertoe." Dat is op het Heerbeek College verankerd in het beleid en daarmee is de rol van de coaches duidelijk en betekenisvol.

De contactmomenten met de schoolbegeleiders binnen het BSL-project vindt Alice zinvol." Het is fijn om met elkaar af te stemmen en daarbij steeds aandacht te houden voor de werkdruk van de starters, want –hoe goed het project ook in elkaar zit- we moeten de begeleiding van beginnende leraren goed doseren en afstemmen op hun draagkracht."

Masterclasses voor opleiders / begeleiders in scholen en leidinggevenden

Wat zegt onderzoek ons over het leren en de professionele ontwikkeling van beginnende docenten?

Er wordt veel onderzoek gedaan naar de professionele ontwikkeling van beginnende leraren. Ook ESoE en FLOT houden zich met dit thema bezig. Binnen de scholen hebben veel collega's echter weinig tijd of gelegenheid om kennis te nemen van de resultaten van onderzoek of zich daarin te verdiepen.

In vier masterclasses wordt getracht een antwoord te geven op bovengenoemde vraag. In de eerste helft van elke masterclass is er een presentatie van de meest belangrijke onderzoeksresultaten, inclusief implicaties daarvan voor de praktijk. In de tweede helft vindt discussie plaats gericht op de bruikbaarheid van de resultaten voor de eigen praktijk van opleiden, begeleiden en leiding geven.

De masterclasses worden gecoördineerd en verzorgd door prof. dr. Douwe Beijaard samen met een aantal (oud)promovendi, collega's van ESoE en enkele gastsprekers. Ze vinden plaats bij Eindhoven School of Education, Campus TU/e.

Donderdag 11 december 2014, 15.00-17.00 uur

Competentieontwikkeling/lernen van aanstaande en beginnende docenten: waardoor kenmerkt dit zich en hoe kunnen we dat positief beïnvloeden?

Donderdag 22 januari 2015, 15.00-17.00 uur

Ontwikkeling van een positieve professionele identiteit als basis voor 'gezond' doorgroeien in het beroep

Donderdag 9 april 2015, 15.00-17.00 uur

Wanneer ondersteun je en wanneer daag je als begeleider de beginnende docent uit en hoe goed ken je hem/haar?

Donderdag 4 juni 2015, 15.00-17.00 uur

Leren op, van en door de werkplek: wanneer is een werkervaring ook een echte leerervaring en waardoor komt zo'n transitie tot stand?

Deelname en opgave:

De masterclasses maken onderdeel uit van het inductieproject van de ESoE en FLOT en zijn in eerste instantie bedoeld voor deelnemers van de bij dit project betrokken scholen. Ook collega's van (nog) niet betrokken scholen zijn uiteraard welkom. Er geldt een maximum per masterclass van 30 deelnemers. De masterclasses kunnen afzonderlijk van elkaar gevolgd worden, maar ook als geheel.

U kunt zich opgeven door een mail te sturen naar esoe@tue.nl onder vermelding van 'opgave masterclasses inductieproject'. Graag vermelden voor welke masterclasses u zich opgeeft.

Twee weken voorafgaand aan de masterclass ontvangt u een uitnodiging met praktische informatie.

De begeleidingsstructuur op de deelnemende scholen

Bij het begin van het project BSL is het interessant in kaart te brengen wat er op de verschillende scholen gebeurt als het gaat om de begeleiding van startende leraren. Een eerste, beperkte verkenning van programma's en documenten levert een rijk geschakeerd palet aan activiteiten op. Op de meeste scholen is er sprake van een introductieprogramma; de inhoud ervan is heel divers. Dat geldt ook voor het aantal collega's dat betrokken is bij de begeleiding van nieuwe docenten en de rol die zijn daarin hebben.

Het zwaartepunt lijkt te liggen op het eerste jaar van de starters. Uit het tot nu toe beschikbare materiaal blijkt dat vrijwel overal ruim aandacht wordt besteed aan hoe de schoolorganisatie in elkaar zit, welke regels er gehanteerd worden op school en hoe de dagelijkse gang van zaken verloopt. Daarnaast is er op veel scholen ruimte voor intervisie- of themabijeenkomsten voor de startende docenten.

Het is de bedoeling de komende maanden inzicht te verkrijgen in de beginsituatie van de begeleidingsstructuur op de verschillende scholen die deelnemen in het project.

Daarom vinden er op korte termijn gesprekken plaats op al deze scholen met de personen van de school die inzicht hebben in de doelstellingen van het begeleidingsprogramma (in relatie met het personeelsbeleid), die de instrumenten die worden ingezet kennen en weet hebben van de opzet van het programma.

De schoolbegeleiders is gevraagd de contacten te leggen tussen de betreffende personen op hun school en Corry Kocken, die vanuit de projectgroep de schoolbezoeken aflegt.

Werkdruk startende leraren

In de cao VO zijn afspraken gemaakt over de inzet van de startende leraar:

"De startende leraar heeft recht op een reductie van zijn lesgevende taak met 20% gedurende het eerste jaar en 10% gedurende het tweede jaar van de aanstelling.

Onder een startende leraar wordt verstaan de werknemer met een eerste reguliere aanstelling in een leraarsfunctie, ongeacht de omvang van de betrekking. De lesreductie heeft betrekking op de in het

taakbeleid van de betrokken school vastgelegde lestaak bij een vergelijkbare aanstelling. Een voorafgaande LIO- of vervangingsaanstelling heeft geen beperkende invloed op deze afspraak.”¹

Ervaren leraren blikken terug op hun start in het onderwijs

Ter voorbereiding op de identity workshops is aan schoolbegeleiders en enkele van hun (ervaren) collega's gevraagd terug te kijken op hun start in het onderwijs aan de hand de vragenlijst "Situaties in het Onderwijs".

Tegen welke situaties lopen startende leraren aan? Hoe gaan zij met bepaalde situaties om? Welke situaties zijn in het begin van de loopbaan belangrijk, welke situaties zijn later in de carrière belangrijk en tegen welke situaties blijven leraren ook later in hun carrière aanlopen?

“Toen ik net leraar was, ging ik nog stappen en dan kwam ik leerlingen tegen, dat vond ik toen wel lastig”

(ervaren docent)

Deze vragen zijn onder andere gesteld aan 24 ervaren docenten (waaronder de schoolbegeleiders) van de BSL/project-scholen. In mei 2014 hebben zij een vragenlijst over verschillende Situaties in het Onderwijs ingevuld. De vragen zijn van belang om voor startende leraren relevante identity workshops te ontwikkelen.

De vragenlijst is gebaseerd op eerder onderzoek van Marieke Pillen die onderzoek heeft uitgevoerd naar leraren-in-opleiding en startende leraren². In dit onderzoek wordt gesproken van "spanningen" in het onderwijs. In overleg met de schoolbegeleiders vermijden wij de term "spanningen" en gebruiken daarvoor in de plaats "situaties".

Dertien situaties die een leraar tegen zou kunnen komen werden aan de ervaren leraren voorgelegd. Hun werd gevraagd in een grafiek aan te geven in welke mate ze herkenbaar waren bij anderen en bij zichzelf op enig moment in de carrière. Het ging daarbij om zaken als contacten met ouders, profielkeuze, onderwijsopvattingen, streng zijn, hoeveelheid vakkennis, collega's, balans werk-privé.

De resultaten

Uit de antwoorden op de vragenlijst bleek dat de ervaren leraren veel van de voorgelegde situaties herkenbaar vonden voor hun beginperiode. Ze herkennen deze situaties ook bij collega's.

Ze gaven aan in de loop van de tijd minder spanning te zijn gaan ervaren ten aanzien van:

- het streng zijn en tegelijkertijd de sfeer in de klas goed houden ,
- het gevoel incompetent te zijn en tegelijkertijd specialist te willen zijn in je vak
- tussen de leerlingen willen staan en tegelijkertijd leraar zijn.

“Ik wilde graag aardig gevonden worden door leerlingen, maar ik vond dat ik streng moest zijn”

(ervaren docent)

¹ Collectieve Arbeidsovereenkomst voor het voortgezet onderwijs 2014/2015

² Pillen, M.T., Beijaard, D. & Den Brok, P.J. (2013). Tensions in beginning teachers' professional identity development, accompanying feelings and coping strategies. *European Journal of Teacher Education*, 36(3), 240-260.

Andere situaties, zoals de balans tussen werk en privéleven en de contacten met ouders, kunnen gedurende de hele carrière spelen en blijven spannend of nemen zelfs in spanning toe.

“Ik worstel nog steeds met de balans tussen werk en privé, ik probeer nu na 21 uur s avonds niet meer te werken.”

(ervaren docent)

“Ouders zijn de afgelopen jaren steeds mondiger geworden”

“in het begin was ik nog geen mentor en had ik nog weinig contact met ouders.”

(ervaren docent)

Opvallend was ook dat situaties over conflicterende onderwijsopvattingen van de startende leraar en bijvoorbeeld de school of collega's uit de sectie, minder herkenbaar waren voor leraren.

Praten met collega's was voor veel docenten een manier om met de situatie om te gaan. Ook vonden veel docenten het prettig om te kunnen overleggen met het zorgteam of de mentor van een leerling.

Identity workshops

Omgaan met situaties waar leraren tegenaan lopen, vraagt in beginsel om een actieve en oplossingsgerichte houding van de leraar. Door middel van de identity workshops die 27 oktober van start gaan, proberen we de leraar hierbij actief te stimuleren. Dankzij de vragenlijst weten we welke situaties belangrijk zijn om aan bod te laten komen en laten we sommige situaties wat vaker terugkomen. Op de ESoE gaan startende leraren met elkaar in gesprek over wie en hoe zij zijn als leraar, welke situaties zij meemaken, hoe zij daarmee omgaan en wat dat betekent voor henzelf als leraar. Op die manier ontwikkelen startende leraren een realistische en positieve professionele identiteit; een fundament voor doorgroeien in het beroep.

Het projectteam is alle deelnemers dankbaar voor het invullen van de vragenlijsten!

Certificaat: voor wat hoort wat

Vergoeding

De scholen die deelnemen aan het project ontvangen hiervoor een vergoeding. Ze kunnen hiervan niet alleen materialen aanschaffen, maar ook de verschillende betrokkenen (zowel startende docenten, coaches, observatoren en schoolbegeleiders) faciliteren voor het bijwonen van verschillende bijeenkomsten.

In het kader van het project is het van het grootste belang dat alle startende docenten aanwezig zijn bij de identity workshops, dat de coaches en observatoren participeren in de trainingen en dat de schoolbegeleiders het tweemaandelijks schooloverleg bijwonen.

Het programma heeft de meeste kans op slagen als iedereen zijn beste beentje voorzet en de geplande bijeenkomsten volgt. We rekenen dus op ieders aanwezigheid.

Certificaat

De training videocoaching levert de deelnemers aan het einde een certificaat op. Natuurlijk zijn daar wel voorwaarden aan verbonden. Deelnemers moeten de drie trainingsbijeenkomsten actief bijwonen en de daarbij horende voorbereiding hebben verricht. Verder verwachten we hen bij de terugkombijeenkomst.

De startende leraren sluiten het inductietraject dat drie jaar duurt, ook af met een certificaat. Aanwezigheid bij de identity workshops is een eerste vereiste. Met een presentielijst wordt dit geregistreerd.

Wisseling van de wacht in het projectteam

Per 1 januari 2015 is Anna van der Want niet langer verbonden aan de ESoE en helaas stopt ze eerder (1 november) bij het project Begeleiding startende leraren. Binnen het project was Anna vooral de vrouw van de identity workshops. Ze legde de basis voor de workshops en voor het flankerend onderzoek. Anna vervolgt haar loopbaan aan de Rijksuniversiteit Leiden waar ze zich eveneens gaat bezighouden met inductie van startende leraren (ICLON).

Binnen de projectgroep gaat Janine Mommers haar taak overnemen. Jeanine werkt parttime voor de ESoE, waar ze ook haar promotieonderzoek doet naar de professionalisering van leraren. Ze combineert dit werk met een baan in het voortgezet onderwijs.

Checklist

Voor een goed verloop van het BSL-project is op de scholen het volgende essentieel:

- De startende leraar is vrij geroosterd om de identity workshops te kunnen volgen (zie agenda)
- Deelname aan het BSL-traject mag niet leiden tot extra werkdruk bij de deelnemende startende leraren
- Er zijn op school getrainde videocoaches
- Er is op school apparatuur beschikbaar voor de videocoaching
- Er zijn op school mensen die de ICALT-training hebben gevolgd.

Voor in de agenda

Videocoaching	14.00 - 17.00 uur	ESoE	4 november – 6 november 9 december - 11 december
Identity workshops	9.00 -12.30 uur	ESoE	Start 27 oktober 2014 3 februari 2015 9 april 2015 5 juni 2015
Masterclasses	15.00-17.00	ESoE	11 december 2014 22 januari 2015 9 april 2015 4 juni 2015
ICALT observatie	Eigen planning		week 42 tot en met 45
Bijeenkomsten schoolbegeleiders	15.00 -17.00 uur	ESoE	13 oktober 2014 25 november 2014

De volgende nieuwsbrief verschijnt
in januari 2015

Daarin onder meer:

- Terugblik Identity workshops
- Video-coaching
- BSL in Nederland